

Висновки. Здійснений аналіз дає підставу стверджувати, що Асоціації з вивчення дітей Америки (CSAA) відіграла важливу роль у поширенні просвіти батьків серед американського населення. Організація мала власно сформовану структуру (Науково-практичний відділ (Study Group Department) з групами з батьківської просвіти (Parent Education Groups) та науково-дослідними групами (Study Groups) і Відділ консультативних послуг (Advisory Service, Speakers' Bureau). Кожний відділ мав чітко окреслені та взаємозалежні обов'язки: обробка наукових знань, поширення їх уже на достатньому для розуміння рівні, професійна підготовка штату з просвіти батьків, надання консультативних послуг американським сім'ям тощо. Серед інших особливостей організації навчання батьків відзначимо такі: включення батьків-чоловіків до навчання вихованню дитини, виокремлення дошкільного віку як найважливішого щодо сімейного виховання та просвіти батьків, орієнтація на професійну підготовку фахівців у цій сфері.

Література

1. Білецька С.В. Дитиноцентрована педагогіка: теорія і практика західних країн : навч. посіб. / С.В. Білецька. – Х. : Факт, 2008. – 255 с.
2. Боровикова В.Н. Проблемы семьи в американской педагогике / В.Н. Боровикова // Советская педагогика. – 1989. – № 2. – С. 141–145.
3. Жуковский В. Морально-этичне виховання в історії американської школи. / В. Жуковский. – Острог, 2002. – 391 с.
4. Петрищев В. Взаимодействие общины и школы / В. Петрищев. – М., 1985. – 110 с.
5. Фінчук Г.В. Теорія та практика сімейного виховання в зарубіжній педагогіці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. Наук / Г.В. Фінчук. – Луганськ, 2001. – 20 с.
6. Berger, E. Parents as partners in education. – New York : Merrill, 1991.
7. Krogh, S.L. Educating Young Children (infancy to grade three). – Western Washington University, 1991. – P. 4–37.
8. University of Minnesota Libraries. Social Welfare History Archives [swaha] sw0019.

ІНОЗЕМЦЕВА С.В.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ А.С. МАКАРЕНКА

Зміни, які відбулися протягом останнього часу в нашій країні, зумовили загострення існуючих та виникнення нових соціальних проблем, що сприяло підвищенню ролі соціального педагога та соціально-педагогічної роботи з різними категоріями громадян.

Взагалі соціальна педагогіка – відносно нова галузь наукових знань в Україні, але вона має глибокі та давні традиції. Соціально-педагогічна теорія та практика виникли ще в 20-х рр. ХХ ст., а набули значного розвитку в 60–80-х рр. Як професійна діяльність та наукова дисципліна соціальна педагогіка почала формуватися лише в 1990-ті рр. Шлях її розвитку був досить складним. Саме цим зумовлені основні труднощі становлення соціальної педагогіки як нової професійної сфери.

Оскільки науково обґрунтована соціально-педагогічна діяльність щодо дітей та молоді в Україні перебуває на стадії розвитку, особливої актуальності набувають історико-педагогічні дослідження з проблем організації соціального виховання дітей у вітчизняному педагогічному досвіді. Без цього неможливо правильно зрозуміти закономірності розвитку соціально-педагогічної теорії, ви-

значити ефективні шляхи реалізації теоретичних знань у практичній діяльності соціального педагога.

На розвиток соціально-педагогічної теорії та практики значно вплинула практична діяльність видатних вітчизняних педагогів, серед яких чільне місце посідає А.С. Макаренко. Його діяльність завжди привертала й привертає сьогодні пильну увагу наукової та педагогічної громадськості як у нашій країні, так і далеко за її межами. І це не випадково. Відомий педагог розкрив й обґрунтував основні аспекти роботи соціальних педагогів з різними категоріями дітей.

З огляду на це, *мета статті* полягає у вивченні та узагальненні соціально-педагогічних ідей А.С. Макаренка, визначенні можливостей їх використання для підвищення ефективності сучасної системи соціально-педагогічної діяльності взагалі, та в роботі з дітьми з особливими потребами зокрема.

Як відомо, соціально-педагогічна діяльність – це діяльність, спрямована на створення умов для всебічного розвитку особистості, задоволення її потреб та здійснення процесу її соціалізації. Провідним суб'єктом соціально-педагогічної діяльності виступає соціальний педагог. Але А.С. Макаренко справедливо довів, що людина не може бути вихована безпосереднім впливом однієї особистості, якими б якостями ця особистість не володіла. На думку педагога, справжньою людиною можна стати тільки в педагогічному колективі.

Об'єктом соціально-педагогічної діяльності вчені визначають дітей та молодь, які потребують допомоги в процесі їх соціалізації, мають соціальні проблеми чи труднощі або потрапили у скрутну ситуацію. Тобто це ті діти, які потребують особливої турботи суспільства. У 20-х рр. ХХ ст. існувало певне угруповання дітей зазначеної категорії, а саме: морально, фізично та психічно дефективні. А.С. Макаренко висловлювався проти таких визначень. На його думку, “дефективними” були не діти, а ті умови, у яких вони існували, або методи педагогічного впливу. З огляду на це, об'єктом соціального виховання видатний педагог вважав колектив, який, у свою чергу, є вихователем особистості. А.С. Макаренко переконував, що тільки виховуючи колектив, можна розраховувати знайти таку форму його організації, при якій окрема особистість буде найбільш дисциплінованою та вільною.

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що загальна мета соціально-педагогічної діяльності полягає у наданні допомоги дитині в процесі її соціалізації шляхом підтримки, консультування, реабілітації та інших видів соціальних і психолого-педагогічних послуг, а також допомоги в її розвитку, вихованні та професійному становленні зокрема. А.С. Макаренко головну мету соціального виховання вбачав у раціональній організації життя дітей і вважав, що вона має визначатись як суспільними потребами, так і особливостями кожної особистості.

Для досягнення висунутої мети, на думку вченого, “необхідно, щоб педагогіка опанувала засоби впливу, які б були настільки універсальними та потужними, що коли наш вихованець зустріне шкідливі впливи, навіть найпотужніші, вони б ліквідувались нашим впливом” [3, с. 313].

У педагогічних поглядах А.С. Макаренка ми знаходимо цікаві думки щодо осередків соціального виховання. Так, автор пише: “Виховний процес здійснюється не тільки в класі, а на кожному квадратному метрі нашої землі” [3].

Варто звернути увагу й на те, що у працях А.С. Макаренка окрема увага приділяється вихованню, соціалізації та адаптації дітей з особливостями психофізичного розвитку. За переконанням ученого, на процес формування особистості впливає, насамперед, соціальний досвід. Брак спілкування дитини з однолітками призводить до браку соціального досвіду, що, у свою чергу, суттєво уповільнює розвиток цієї дитини. До фізичних або інтелектуальних обмежень додається обмеження і соціального характеру. Автор слушно наголошує на тому, що своєчасно застосована соціальна реабілітація виводить таку дитину із самотності, залучає її до колективу, до цілеспрямованої, розвивальної діяльності [2].

Соціальний педагог для ефективної організації своєї роботи має використовувати різні педагогічні й психологічні методи, а саме: консультування, бесіди, гру, різні види групової роботи, тренінги тощо. За допомогою зазначених методів соціальний педагог може впливати на свідомість, поведінку, почуття дитини та на оточуюче її соціальне середовище. До соціально-педагогічних методів, поряд із загальнопедагогічними, належать і так звані методи корекції, зокрема такі: заохочення, вимоги, покарання, попередження, заміна інтересів тощо. Доцільно підкреслити, що ставлення до покарань як до методу виховання у різних педагогів було різним. Так, на думку А.С. Макаренка, карати треба обов'язково, зауваження робити таким чином, щоб дитина відчувала обурення педагога. До речі, на конференції співробітників дитячих закладів закритого типу в Полтаві (1926 р.) Він запропонував експертній комісії розробити обов'язковий для всіх навчально-виховних закладів “кодекс про покарання” [5].

На відміну від А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинський вважав, що виховувати можна без покарань, а слово педагога має, насамперед, заспокоювати дитину [4].

Доцільно наголосити і на тому, що А.С. Макаренко наполягав на важливості дотримання вимог у виховному процесі. “Чим більше вимог до вихованця, тим більше поваги до нього”, – закликав він педагогів і батьків [3].

Соціальний-педагог повинен знати і дотримуватись у своїй роботі певних принципів щодо змісту, організації та здійснення професійної діяльності. До принципів соціального виховання, які використовував А.С. Макаренко у своїй практичній педагогічній діяльності, можна зарахувати:

- колективізм – виховання в колективі, через колектив і для колективу;
- гуманізм – утворення вихователями та вихованцями великої родини, стосунки у якій базуються на взаємоповазі, рівних правах та обов'язках, відданості одне одному, вірі в можливість повноцінного розвитку кожної дитини;
- індивідуальний підхід, який включає знання особистих якостей, здібностей, схильностей та особливостей розвитку дитини, що допоможе вчителю визначити для кожного учня адекватні методи, котрі сприятимуть розвитку його природних можливостей;
- демократичне самоврядування, згідно з яким вихованець має бути не тільки “об'єктом виховання”, а й виконувати роль “суб'єкта виховання”, тобто брати активну участь у плануванні та організації власного і колективного життя;
- природовідповідність – зв'язок змісту і форми соціально-педагогічної діяльності з конкретними суспільними умовами життєдіяльності особистості, відповідність соціального виховання психологічним закономірностям особистісного розвитку вихованця;

- культуровідповідність – відповідність виховання народним традиціям нації (общинність, соборність);
- цілеспрямованість виховного впливу на все життя та середовище дитини
- існування мети педагогічної діяльності, уявлення педагогом кінцевого результату роботи, створення умов для його досягнення;
- системність виховного процесу – органічна єдність всіх складових соціального виховання (визначення мети, планування діяльності, здійснення практичних дій, самоконтроль, корекція);
- єдність традицій та новаторства у навчально-виховному процесі – взаємодоповнюваність “старих” і “нових” форм, методів та технологій у педагогічній діяльності;
- трудове виховання – раннє залучення дитини до виробничої праці, яка є корисною для колективу, суспільства та особистості;
- незавершеність – розвивальний характер виховання, стимулювання особистості дитини до руху вперед, вміння бачити дитину в перспективі (“система перспективних ліній”).

Вивчення науково-педагогічної спадщини А.С. Макаренка дає змогу констатувати, що вчений приділяв багато уваги формуванню особистості педагога. Його поради щодо підготовки працівників педагогічної галузі не втрачають актуальності і в умовах сьогодення. Так, А.С. Макаренко наголошував на тому, що педагог посідає головне місце у суспільстві, від його особистості залежить виховання й навчання дітей, і, як наслідок, – майбутнє всієї країни. З огляду на це, А.С. Макаренко вважав, що педагогів треба не тільки навчати, а й виховувати. У праці “Педагогіка індивідуальної дії” видатний педагог пропонує програму виховання майбутнього вихователя.

Чільне місце у педагогічній спадщині А.С. Макаренка займає питання сімейного виховання. Зокрема, у “Книзі для батьків” автор порушує проблеми педагогічної майстерності та педагогічної техніки, надає поради батькам щодо виховання дитини, висловлює цінні думки про трудове та статеве виховання, дисципліну тощо. Ефективність сімейного виховання А.С. Макаренко вбачав у сумлінному виконанні батьками їх громадянського обов’язку перед суспільством. Педагог справедливо наголошував на тому, що особистий приклад батьків, їх поведінка та ставлення до праці, людей, один до одного – усе це впливає на формування особистості дитини.

Висновки. Таким чином, аналізуючи науково-педагогічні джерела та праці А.С. Макаренка, ми можемо зробити висновок про те, що запропонована видатним педагогом концепція соціального виховання особистості збагатила соціально-педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, відіграла велику роль у розвитку теорії та практики виховання й навчання різних категорій дітей.

Література

1. Гриценко Л.И. Концепция воспитания А.С. Макаренко в свете современных научных знаний / Л.И. Гриценко // Педагогіка. – 2006. – № 2. – С. 89–96.
2. Долинний Ю. Проблеми соціалізації дітей з особливостями психофізичного розвитку в сучасній педагогічній літературі / Ю. Долинний // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 2. – С. 53–58.

3. Макаренко А.С. Соч. : В 7 т. / А.С. Макаренко. – М., 1958. – Т. 5.
4. Сухомлинский В.А. Воспитание личности в советской школе / В.А. Сухомлинский. – К. : Радянська школа, 1965. – 213 с.
5. Хиллиг Г. Колония им. М. Горького – творческая лаборатория Макаренко / Г. Хиллиг // Педагогіка. – 2003. – № 8. – С. 78–87.

ІСАЄВА Т.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ СТУДЕНТАМ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

Бурхливий розвиток науки, матеріальної та інформаційної інфраструктури не тільки в межах окремих країн, але й між країнами сприяють різним інтеграційним процесам у світі, у тому числі й у галузі освіти. Сьогодні в багатьох розвинутих країнах світового співтовариства парадигма освіти спрямована на того, хто навчається, але, як і в минулі роки, система освіти й виховання ставить своєю головною метою підготувати для суспільства кваліфікованого учасника виробничого процесу.

Приєднання України до Болонської конвенції передбачає перебудову вищої професійної освіти, що полягає в переході на багаторівневу систему “бакалавр – спеціаліст – магістр”.

Сучасне суспільство висуває до фахівця технічних спеціальностей ряд вимог до освіченості, професійної і загальнокультурної підготовки. Майбутній фахівець має володіти методичною та психологічною готовністю, вмінням змінювати вид і характер своєї професійної діяльності, працювати над міждисциплінарними проектами.

Важливою умовою підвищення наукового рівня викладання предметів математичного циклу й ефективності навчального процесу є професійна спрямованість і здійснення міжпредметних зв'язків.

Професійна спрямованість навчання розглядається, по-перше, як засіб: за допомогою математики зробити процес навчання профільно орієнтованим, а в деяких ситуаціях і професійно орієнтованим. По-друге, розглядається як форма специфічного міжпредметного зв'язку й характеризується як спеціалізований взаємозв'язок загальноосвітніх і професійних знань.

Впровадження комп'ютерів у різні сфери діяльності людини поставило перед вищою школою завдання – забезпечити майбутніх фахівців необхідними знаннями й навичками їх використання. Таким чином, для засвоєння знань і вмінь, отриманих у курсі інформатики, студенти повинні бути залучені в діяльність, де їх використання є необхідністю.

Дослідженням психолого-педагогічних особливостей використання у навчальному процесі комп'ютерів та створення на цій основі досконалих комп'ютерних технологій навчання займалися такі вчені, як М. Жалдак, О. Співаковський, Й. Клочко, О. Ващук, М. Головань, Р. Гуревич, В. Дровозюк, Ю. Жук, І. Забара, В. Лапінський, П. Маланюк, Т. Олейнік, А. Пеньков, Т. Чепракова, Ю. Швецов та інші.